

TÕELINE LÄÄS

TRUE WEST

AUTOR **SAM SHEPARD**

INGLISE KEELEST TÕLKINUD **DIANA LEESALU**

Teose esitusõigusi vahendab Eesti Teatri Agentuur.

Kavalehe koostas Leelo Mikk, toimetas Triin Sinissaar.

Kujundus Unt/Tammik ja Katre Rohumaa

Kujunduses on kasutatud lavastuse plakati fotot.

Paber: sisu 100g Pergraphica Rough Natural (IGEPÄ),

kaaned 300g Keaykolour Port Wine

OSADES

LAVASTAJA **DIANA LEESALU**

KUNSTNIK **MARTIN MIKSON**

HELIKUJUNDAJA **MARKUS ROBAM**

VALGUSKUNSTNIK **CHRIS KIRSIMÄE**

LAVAVÕITLUSE JUHENDAJA **INDREK SAMMUL**

ETENDUSE JUHT **ANNA BRIT VETSA**

LEE **INDREK OJARI**

AUSTIN **MÄRT PIUS**

SAUL KIMMER **ALLAN NOORMETS**

EMPS **PIRET KALDA VÕI
ANNE REEMANN**

**Esietendus 10. oktoobril 2025 Väikeses saalis
Etendus on kahes vaatuses.**

Trupp tänab: Kaur Riismaa ja Priit Jalasto

SAM SHEPARD – LÄBI JA LÕHKI AMEERIKA KIRJANIK

Foto: Arizona Theatre Company

Sam Shepard, sünninimega Samuel Shepard Rogers III, oli 1943. aastal sündinud USA lavastaja, stsenarist ja näitleja ning üks hinnatumaid ameerika näitekirjanikke, kelle sulest ilmus üle viiekümne näidendi. Shepardi loomingut iseloomustab keskendumine ühiskonna perifeeriale – nii füüsilises kui ka sotsiaalses mõttes –, peresuhete lahkamine, pingestatus ja ühiskonnakriitika. Tema loomingut mõjutas tugevalt ta enda keeruline perekondlik taust, millest ta tihti inspiratsiooni

ammutas, kuigi teosed pole siiski läbinisti autobiograafilised, ja samuti hingeline seotus USA lääneosariikidega, mille erilist hõngu ja üksildust tema näidendeist õhkub. Oma temaatilise ja geograafilise USA-kesksusega kuuluvad Shepardi näidendid Ühendriikide teatriloo olulisemate tekstide hulka, kuid selsamal põhjusel ei ole nad laia maailma, sealhulgas meile, liiga palju levinud.

Shepardi lapsepõlv möödus sõjaväelasest isa tõttu nomaadi kombel baasist baasi kolides, paikselt jäi pere alles hiljem. Isa oli Shepardi sõnul „*pühendunud alkohoolik*“¹ ning isa ja poeg ei saanud omavahel läbi. Agressiivsest alkohoolikust isa vari ei jätnud Shepardi kunagi maha ning see teema figureerib mitmes tema näidendis. 1961. aastal lõpetas Shepard keskkooli, kus ta oli vaikselt näitlemise ja luuletamisega algust teinud, ning õppis põgusalt Mt. San Antonio ülikoolis loomakasvatust. Ülikool jäi aga pooleli, sest Shepardi võlus ära rändtrupp Bishop's Company Repertory Players ja ta sõitis nendega koos aastaks ajaks tuurile.

Edasi suundus Shepard New Yorki, kus algas tema karjäär näitekirjanikuna. Oma algusaastate teatrimaailma kohta ütles ta: „*Tollane ameerika teater oli justkui välja surnud. Mitte midagi ei toimunud, ameerika kultuurimaastik nälgis.*“² 1964. aastal jõudsid lavalaudadele Shepardi esimesed lühemad

¹ John O'Mahoye antud intervjuu „The Write Stuff“ väljaandes The Guardian, 11.10.2003.

² Laura Bartonile antud intervjuu „Sam Shepard: America is on its way out as a culture“ väljaandes The Guardian, 07.09.2014.

avangardistlikud tükid, üheks tema suuremaks inspiratsiooniallikaks oli iiri näitekirjanik Samuel Beckett. Juba 1966. aastal võitis ta ühe aasta jooksul enneolematud kolm OBIE auhinda (Off-Broadway Theatre Awards)³.

Shepardi esimene täispikk näidend „La Turista“ oli Vietnami sõja allegooria, mille eest ta võitis oma neljanda OBIE, ning 1960. aastate lõpul keskendus ta peale näidendite kirjutamise ka muusikale, mängides bändis The Holy Modal Rounders trumme ja kitarr. Ta abiellus näitlejanna O-Lan Jonesiga, sai poja ning kolis 1971. aastal perega Londonisse, kus jätkas kirjutamist ja töötas koos Briti lavastaja Peter Brookiga.

1974. aastal naasis perekond Ühendriikidesse, Shepard sai San Francisco Magic Theatre'i näitekirjanik ning ta osales vaateleja ja kroonikuna Bob Dylani tuuril „Rolling Thunder Revue“, millest kirjutas hiljem raamatu. Dylaniga koos kirjutasid nad ka 11-minutilise laulu „Brownsville Girl“ (1986). 1970. aastate teise poole mahtus Shepardi esimene katsetus näitlejana Terrence Malicki filmis „Days of Heaven“ (1978), kuid see oli ka tema kui kirjaniku loometee üks tippaegu. 1978. aastal kirjutas ta „Näljaste nigerike needuse“ („Curse of the Starving Class“) ning „Maetud lapse“ („Buried Child“), 1980. aastal „Tõelise Lääne“ („True West“). Nii „Maetud laps“ kui ka „Näljaste nigerike needus“ pälvisid OBIE auhinna ja „Maetud laps“ tõi Shepardile Pulitzeri

³ Off-Broadway viitab ükskõik missugusele New Yorgi teatrile, mille kohtade arv saalis jääb 100 ja 499 vahele. Off-off-Broadway teatritel on saalis alla 100 koha, Broadway algab 500 istmest.

preemia. Neid kolme näidendit loetakse Shepardi loomingu paremikuks ning kutsutakse temaatilise ühtsuse tõttu perekonnatriloogiaks. Kõik kolm teost kirjeldavad düsfunktsionaalseid perekondi Ameerika lääneosariikides ning Shepard lammutab nende kaudu Ameerika unistuse illusiooni. Kasvanud üles endises Metsikus Läänes ning olles isegi peaaegu kauboi – Shepard armastas hobuseid ja rodeot – oli ta arvamusel, et nii Ameerika unistus kui ka tõeline Metsik Lääs on ainuüksi farss ja ei midagi ehedat.

„Tõeline Lääs“ on üks ameerika teatri tüvitekste ja mänginud olulist rolli mitme ka meile tuntud näitleja karjääris. John Malkovich, kes on tänaseks üleilmselt

„Tõeline Lääs“ Steppenwolf Theatre'is 1982. Lavastaja Gary Sinise. Fotol: Lee – John Malkovich, Austin – Gary Sinise.

tuntud staar, oli 1982. aastal Chicago Steppenwolf Theatre'i „Tõelises Läänes“ Lee rolli mängides veel täiesti tundmatu kuju. Näidendi lavastas ja Austini osa mängis Gary Sinise. 2000. aasta Broadway variandis, mis on tänaseni ehk üks kuulsamaid „Tõelise Lääne“ lavastusi, mängisid Philip Seymour Hoffman ja John C. Reilly kordamööda kumbagi venda – kolm etendust üht, kolm etendust teist. 2002. aastal jõudis teleekraanidele Idaho osariigis Haileys asuvas Company of Fools' Liberty Theatre'is publiku ees üles filmitud versioon Bruce Willis ja Chad Smithiga. Bruce Willis, kes oli ise ühtlasi ka lavastaja, pühendas selle töö oma hiljuti surnud vennale. 2018. aastal esietendus

„Tõeline Lääs“ Broadwayl 2000. Lavastaja Matthew Warchus. Fotol: Lee – John C. Reilly, Austin – Philip Seymour Hoffman.

„Tõeline Lääs“, salvestatud Company of Fools' Liberty Theatre'is 2001. Lavastaja Bruce Willis. Fotol: Austin – Chad Smith, Lee – Bruce Willis.

„Tõeline Lääs“ Londoni West Endil, teatris Vaudeville, peaosades Johnny Flynn ja „Troonide mängust“ tuntud Kit Harington. Viimane „Tõeline Lääs“, milles Shepardi enda käsi mängus oli, on 2019. aasta Broadway versioon. Shepard jõudis välja valida lavastaja, kuid suri juba enne seda, kui näitlejad valitud said. Lõpuks mängis Austinit Paul Dano ning Leed Ethan Hawke, kelle jaoks see roll oli noorpõlveunistuse täitumine. Hawke'i näitlejakarjäär oli osaliselt saanud alguse just tänu Malkovichi ja Sinise'i „Tõelisele Läänele“ – ta oli 14-aastasena näinud lavastuse salvestust ja mõistnud juba siis, et sellises teatris tahab ta kaasa lüüa. Rolli saades pea 50-aastane Hawke ütles: „Kui ma Shepardi

„Tõeline Lääs“ Londoni teatris Vaudeville 2018. Lavastaja Matthew Dunster. Austin – Kit Harington, Lee Johnny Flynn.

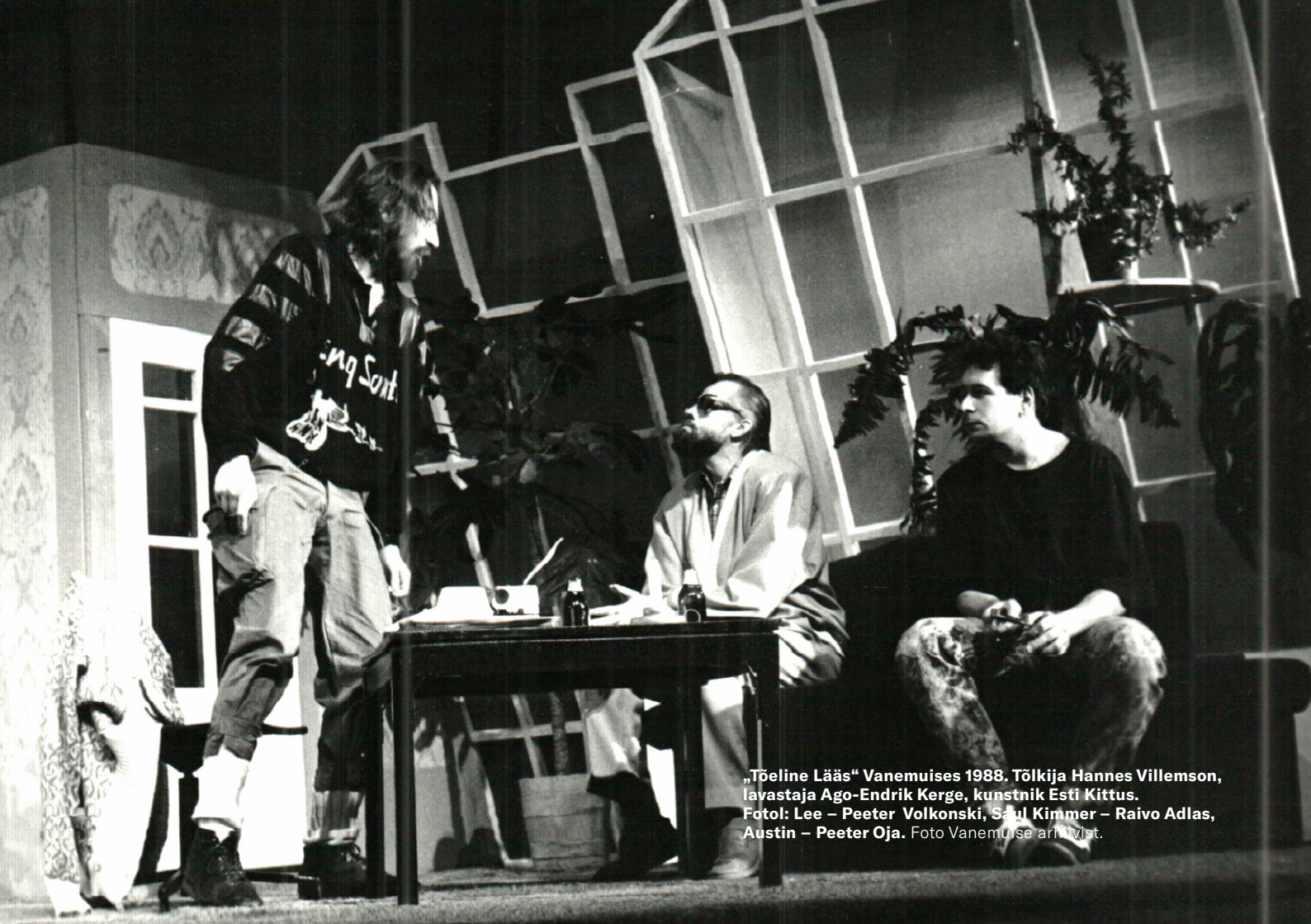
„Tõeline Lääs“ Broadwayl 2019. Lavastaja James Macdonald. Fotol: Lee – Ethan Hawke, Austin – Paul Dano.

kallal tööd teen, pole mul seda hirmu, et on inimesi, kes teavad sellest näidendist rohkem kui mina. Vaadake, ma ei tea paljudest asjadest mitte midagi, aga see – ma olen seda näidendit 14-aastasest saati oma tagataskus kandnud.“⁴

1980. aastatel jätkas Shepard nii kirjutamist kui ka näitlemist. 1983 pälvis ta Oscari nominatsiooni parimale kõrvalosatäitjale rolli eest filmis „The Right Stuff“ ning samal aastal ka esimese OBIE auhinna lavastajana – oma vastvalminud näidendi „Armuhullus“ („Fool for Love“) lavalepaneku eest. Oma selleks hetkeks pea kahekümneaastase teatrikarjääri polnud Shepard varem lavastanud ühtegi näidendit, ei enda ega kellegi teise oma. 1984. aastal lagunes tema abielu Jonesiga ning Shepard oli 2009. aastani koos Jessica Lange'iga, kellega tal oli kaks last, kuid ei abiellunud kunagi uuesti. 1980. aastatest kuni oma surmani keskendus Shepard rohkem näitlemisele kui kirjutamisele, mängides filmides nagu „Terasmagnooliad“ (1989), „Päevaraamat“ (2004) ja „Midnight Special“ (2016). Siiski kirjutas ta veel nii stsenaariume („Paris, Texas“, 1984), näidendeid („Kicking a Dead Horse“, 2007), kui ka raamatuid („The One Inside“, 2017).

Sam Shepard suri 2017. aastal oma Kentucky osariigis asuvas talus.

⁴ Ethan Hawke Beth Stevensile antud intervjuus „True West Star Ethan Hawke on Headlining the Play He's Had in His Back Pocket Since The Age of 14“, 26.02.2019.

„Tõeline Lääs“ Vanemuises 1988. Tõlkija Hannes Villemson, lavastaja Ago-Endrik Kerge, kunstnik Esti Kittus.
Fotol: Lee – Peeter Volkonski, Saul Kimmer – Raivo Adlas, Austin – Peeter Oja. Foto Vanemuise arhiivist.

„Armuhullus“ Tallinna Linnateatris (Noorsooteatris) 1992.
Tõlkija Hannes Villemson, lavastaja Madis Kalmet, kunstnik
Lembit Remmelgas. Fotol: Eddie – Tõnu Kark, May – Epp Eespäev.
 Foto Harri Rospu.

„Maetud laps“ Tallinna Linnateatris 1994.
Tõlkija Jaak Rähesoo, lavastaja Paul Weidner, kunstnikud
Aime Unt ja Liina Keevallik. Fotol: Tilden – Jüri Aarma,
Dodge – Ago Roo, Halie – Luule Komissarov.
 Foto Harri Rospu.

METSIK LÄÄS JA AMEERIKA UNISTUS – MÜÜT VÕI TEGELIKKUS?

Mõiste „*the American Frontier*“ tõlkes „Ameerika piiri-ala“ hõlmab nii geograafilist piirkonda kui ka sootsiumit ja ajastut – selle all peetakse silmas Mississippi jõest läände jäävaid territooriume koos oma ajaloo, kultuuri ja folklooriga 17. sajandist 20. sajandi alguseni, perioodil, mil eurooplased neid maid vallutasid ja asustasid. Lõputult laiuva preeria viljakas maa oma piisonikarjade ja kullasoontega viis inimesi aina kaugemale läände endale ja oma perele paremat tulevikku otsima. Aja jooksul kujunes seal välja täiesti omanäoline kultuuri-ruum, mida tänapäeval tuntakse enamasti Metsiku Lääne nime all. Kauboid ja taltsutamatud mustangid, lindpriid ja šerifid, kullakaevurid ja bordellipidajad, linnasüdames peetud duellid ja võitlus indiaanlastega, keda ähvardab oma maast ilmajäämine, on kohustuslikud elemendid igas vähegi korralikus vesternis. Metsiku Lääne narratiiv vabadest inimestest, kes kõigi takistuste kiuste pistsid rinda taltsutamata maaga ning saavutasid võidu nii märatsevate pärismaalaste kui ka metsiku looduse üle, on siiani üks USA kultuuri

nurgakive. Buffalo Bill, Butch Cassidy, Annie Oakley, Billy the Kid ja Doc Holliday pole tuttavad nimed mitte ainult ameeriklastele, vaid tänu vesternidele tunneb neid kogu maailm. Isegi meie oma Toots kuulutas vappa ameeriklase kombel surma punanahkadele! Metsiku Lääne lugu on suur triumf – inimese võit looduse üle, valge inimese tsivilisatsiooni võit pärismaalaste üle, uus maailm, tõestus, et kõik on võimalik!

Metsiku Lääne püüe oma highi, vere ja pisaratega välja teenitud paradiisi jõuda kajab vastu ka USA parimas müügiartiklis – Ameerika unistuses. Ameerika unistus on mõtteviis, peaaegu lausa Ühendriikide moto, mille järgi igal inimesel on õigus oma võimetele vastavalt parema elu poole püüelda. Selle ideelised juured on USA põhiseaduse preambulis, mille kohaselt on igaühel õigus „elule, vabadusele ja õnneotsingutele“ („*life, liberty and the pursuit of happiness*“). Fraas populariseeriti 1930. aastatel, kuid juba uue maailma avastamisest saati on inimesed näinud Ühendriike kui kõigi võimaluste maad, kuhu miljonid immigrandid on oma unistust taga ajades iga hinna eest kokku sõitnud. Nii kirjandusest kui filmimaailmast võib leida lõputult lugusid vaeste sisserännanute kohta, kes ainult omaenese töökuuse ja visaduse abil jõudsid ühiskonna koorekihti.

Nii roosiline see tegelikult ei olnud – paljud asunikud surid haigustesse ja/või nälga, neid tabas preeria-palavik⁵, tundmatute loodusolude sunnil langeti

⁵ Preeriapalavik on hiiglaslike tasandike isoleeritusest ja rasketest eluoludest põhjustatud vaimsete häirete, näiteks depressiooni teke.

mõnel juhul koguni kannibalismini⁶. Algas Ameerika põliselanike kogukondade, keele ja kultuuri teadlik väljasureamine, millest nad pole taastunud tänaseni, üleküttimise tulemusel surid välja mitmed loomaliigid. Ameerika unistust mõistetakse tihti kui materiaalseste hüvede tagaajamise loosungit, mis viib ületarbimiseni ja hingelise õnne kõrvalejäämiseni, veendumuseni, et õnne saab raha eest osta. Sam Shepard tõdeb:

„Ma ei tea, mis on Ameerika unistus. Ma tean, et see ei tööta. Ja mitte ainult seda, müüt Ameerika unistusest on ka loonud erakordset kaost ning sellest saab meie hukatus. Tähendab, soovi korral – kuigi ma pole ajaloolane – on väga huvitav jälgida, kuidas selle juured jooksevad Euroopa imperialismini, ettekujutuseni, et see maa pole meile mitte ainult kuidagiviisi Jumala poolt antud, vaid meil on ka õigus teha sellega, mida me iganes tahame, hoolimata tagajärgedest, ja siit kõik rikkused välja imeda, trampides üle kõigist, kes on sellest ohjeldamatust puritaanlikust Euroopa kolonialistide klassist „alamad“⁷.

Metsik Lääs on aga ainult narratiiv – vesternidest tuntud maailma saab käsitleda rohkem müüdi kui ajaloolise tõena. Vesternide kuldaajastuks olid

⁶ Donner Party oli rühm asunikke, kes jäid 1846. ja 1847. aasta talvel teel Californiasse Sierra Nevadasse lumevangi. Toiduvarude lõppemisel hakkasid mõned meeleheitel rändajad sööma oma juba hukkunud kaaslaste kehi, kuid söömise eesmärgil mõrvati ka kaks põlisameeriklast teejuhti. 87 teele asunust jäi ellu 48.

⁷ Sam Shepard Matthew Roudane'ile antud intervjuus „Shepard on Shepard“, 05.05.2000.

1940.–1960. aastad ning filmides näidatu erines paljuski kujutatava aja (tavaliselt 19. sajandi teise poole) tegelikkusest. Tänapäevaks ei ole Ühendriikide lääneosas kunagisest Metsiku Lääne kujutluspildist suurt midagi alles jäänud. USA majanduskasvu perioodil tekkinud korporatsioonid pumpasid maa loodusvaradest tühjaks ja eemaldasid suurlinnade külje alla, jättes endast maha vaesunud maa ja närbuvad kohalikud kogukonnad. Romantiseeritud fantaasia vabadusest, iseseisvusest, õiglaselt põliselanike käest väljavõideldud maast ning tähtede all magavast

Järelkäru, mida kasutatakse kariloomade vedamiseks. Nime „hanekael“ on see saanud iseloomuliku kuju järgi, mille etteulatuv ots kinnitatakse otse autokasti.

valgenahalisest heteroseksuaalsest kauboist maskeerib reaalsust – põliselanike genotsiid, üleküttimine, illegaalsed koeravõitlused, vargused, nälg, vaesus, alkoholism, ühiskondlik allakäik, harimatus, töötus. Hollywood müüb unistust, tõeline Lääs kuivab samal ajal aga kokku.

Ameerika unistusele peeti matuseid juba ammu – John Lennon kuulutas 1970. aastal laulus „God“ ehk „Jumal“, et unistus on läbi, „the dream is over“, kuldseid kuuekümnendad oma ühiskondliku arenguga on möödanik. Hiliskapitalistliku majandussüsteemi taustal, kus rikkad saavad aina rikkamaks ning vaesed jäävad vaesemaks, mõjub Ameerika unistus paljudele totra ja võltsina. Samas, kuigi Metsiku Lääne ajajärk on ammugi lõppenud ning Ameerika unistust tehakse aina rohkem maha, ei kao kumbki nähtus inimeste teadvusest kuhugi, sest on saavutanud ühiskondlikult elulise tähtsusega müüdi staatuse. USA rahvuslik uhkus on rajatud just neile ideedele, lugudele, müütidele ning see hoiab nende ühiskonda toimimas. Surnud või ei, nad on ja jäävad.

Plakat filmile „Vapper üksiklane“, mida Lee pidas üheks viimastest headest vesternidest.

„TÕELINE“ LÄÄS SAM SHEPARDI LOOMINGUS

*„Sellist asja nagu Lääs ei ole olemas! See on välja sur-
nud! Kokku kuivanud – täpselt nagu sina ise, Saul!“*

Nii käretab „Tõelise Lääne“ üks peategelastest, Austin, Hollywoodi produtsendile ning see peegeldab Shepardi enda suhtumist Metsiku Lääne ja samuti Ameerika unistuse müüti. Paljud Shepardi teosed tegelevad Ameerika unistuse lammutamisega ja toetuvad osaliselt ta enda kogemustele, ka „Tõeline Lääs“ pole siin erandiks.

Shepard kasvas üles Mojave kõrbe ääres, ümbritsetuna avokaadoistandustest ja rantšodest. Kõik see kadus tema eluajal:

*„See California, mida mina teadsin, vana rantšo-
California, on läinud. Seda lihtsalt pole enam,
välja arvatud ehk väikestes kohakestes.“⁸*

Loodust hävitab ekstensiivne ja kurnav põllumajandus, inimesed voolavad väikelinnadest metropolidesse, keskmine elanik oskab vaevu lugeda ning müüb oma

⁸ Sam Shepard intervjuus Benjamin Ryder Howe'ile, Jeanne McCullochile & Mona Simpsonile väljaandes The Paris Review, kevad 1997.

viimase maanatuksese kehvel tingimustel rumalusest maha (viimasest räägib Shepard näiteks „Näljaste nigerike needuses“).

Shepardi kriitiline suhtumine Ameerika unistuse roosamannasse tuleneb otseselt ta lapsepõlvest – 1950. aastad olid küll ühiskondliku õitsengu aeg, kuid valged lippaiad ja täiuslikult pügatud muru vaid varjasid üleelatud sõjakoledusi. Jean-Claude van Itallie, näitekirjanik ja Shepardi sõber, meenutas nende kasvuaega Shepardi järelehüüdes:

*„Meie põlvkond kasvas valede maailmas. Kiriku-
õpetajad valetasid meile, nagu ka poliitikud ja Mad
Men⁹. Meie vanemad valetasid ka, kas otse või
lihtsalt tõde eitades. Meid kasvatati 1950. aastate
Rock Hudsoni ja Doris Day täiuslikus sõjajärgses
küllusemaailmas. Aga me tajusime selle läbipaist-
matu suhkruise taga toimetulematust, silmakir-
jalikkust, sõjatraumat – nii perekondlikul kui ka
riiklikul tasandil.“¹⁰*

Shepardi isa, Samuel Shepard Rogers, osales teises maailmasõjas piloodina ning kodumaale naastes polnud ta enam endine. Ta kuritarvitas alkoholi, tal oli oma ainsa pojaga keeruline, pea olematu suhe, ning

⁹ Termin „Mad Men“ viitab Madison Avenue reklaamibüroode töötajatele, lühendades sai Madisonist *mad* (ehk „hull“). Madison Avenue'd hakati 1920. aastatest seostama USA reklaamisektoriga ning oli selle keskmeks kuni 20. sajandi lõpuni, kuid fraas on tänapäevani kasutusel USA reklaamiäri sünonüümuna.

¹⁰ Jean-Claude van Itallie Sam Shepardi järelhüüdes American Theatre'i leheküljel, 04.08.2017.

ta hukkus 1984. aastal Mehhiko kiirteel purjus peaga tuiates. Viimasest sündmusest tõukus Shepardi 2000. aastal kirjutatud näidend „The Late Henry Moss“ – kaks venda üritavad toime tulla oma alkohoolikust isa surmaga. Alkohoolikust isa tegelaskuju esineb kõigis kolmes perekonnatriloogia näidendis, „Maetud lapses“ isegi topelt, ning igaühes neist kirjeldatakse ka ülejäänud perekonda ülimalt düsfunktsionaalsena, täieliku vastandina ideaalsele ameerika tuumikperele.

Shepard arvates on Ameerika unistus vaid suitsuvine, mis varjab kauni pealispinna all pesitsevaid jõledusi, mille juured ulatuvad sügavale.

„Ameerika kollektiivses alateadvuses on mingi eriomane hullus. Ameerika kultuur on loomuosalt vägivaldne. Meie põhiseaduses on kirjas õigus tulirelva kanda. See on see, kust minu jaoks see hullus tuleb.“¹¹

Kõneldes Ameerika unistusest, ei räägita rassismist või koolitulistamistest, koduvägivallast või sõltuvusprobleemidest, sest see pole hea turundus. Sam Shepard teeb oma näidendites vastupidist – ta paneb lavale kõige katkisematest indiviididest koosnevad kõige katkisemad perekonnad, kes kunagi etenduse lõpuks terveks ei saa. Ta küünitab kauni illusiooni eesriide taha, kisub esile kõik, mis päevavalgust ei kannata, ja vaatab, mis saab.

TOPELTLOOMUS

„Ma tahtsin kirjutada näidendi topeltloomusest, sellise, mis poleks sümbolistlik ega metafoorne või midagi säärast. Tahtsin lihtsalt näidata, mis tunne on koosneda kahest poolest. Topeltloomus, see on päris asi. Ma arvan, et me oleme palju jõhkramalt katki kistud, kui psühholoogia väljendada suudab. See pole nunnu. See pole mingi pisike asi, millest on võimalik üle saada. See on miski, millega me peame elama.“

Sam Shepard „Tõelise Lääne“ kirjutamisest.

Mõiste „topeltloomus“ viitab teooriale, et igas inimeses on kaks omavahel sobitamatu poolust, peaaegu nagu kaks erinevat inimest, kellel on täiesti erinevad ihad ja soovid. Üks neist ihaldab kogukonda, turvalisust, kõike normikohast ja rutiinset, teine pool, niinimetatud metsik kaksik, ihaldab vabadust, iseseisvust, seiklusi. Kahe poole fundamentaalne vastandlikkus viib sisemiste konfliktideni, mis mõjutavad inimese käitumist ja elukäiku. Kumbki pool pole halvem või parem kui teine, kuid nende tasakaalustamine on eluaegne protsess, sest üks ei saa teise üle võimutseda. Jung kutsus loomalikumat ja ürgsemat poolt inimese varjuks, mille allasurumine viib vaid probleemide ja häbini. Vari pole läbinisti negatiivne aspekt inimese loomusest, vaid pigem hulk omadusi, mille sobitamisest

¹¹ Sam Shepard Joe Penhallile antud intervjuus „The Outsider“ väljaandest The Guardian, 14.06.2006

kollektiiviga inimene peab keeruliseks ning seega repressseerib, kuid mille aktsepteerimine võib osutuda kasulikuks ning aidata inimesel tunda end terviklikuna. Hiina filosoofiast tuttavad *yin* ja *yang* on samuti kaks näiliselt vastandlikku jõudu, mille tasakaalustamine loob inimeses sisemise harmoonia ja rahu.

Austinit ja Leed, „Tõelise Lääne“ vendadest peategelasi on sageli käsitletud justkui sama inimese kahe poolusena, kelle iseloomujooned näitemängu edenedes omavahel samm-sammult vahetuma hakkavad. Shepard oli väga huvitatud psühholoogiast ning püüdis karakteriloomes kaardistada oma tegelaskujudes erinevaid isiksusi. Ta kirjeldas neid kui erinevaid territooriume, mis asuvad meis kõigis. „Tõelise Lääne“ tegelased aga peegeldavad mingis mõttes ka Shepardi ennast. Sarnaselt Austinile kirjutas ta filmistsenaariume ja tal tuli pingutada, et oma ideid produtsentidele maha müüa. Sarnaselt Leele tuli Shepardi nooruses ette pahandusi ja korrarikkumisi ning ta on ise tunnistanud, et kord üritas ta ühest hotellist maali varastada. Ka Shepard oli mässumeelne ega järginud üldkehtivat edu saavutamise retsepti – ta jättis ülikooli pooleli, kolis Manhattanile, katsetas narkootikumidega. Oma esimese näidendi edu kohta on ta ise öelnud, et see oli „suur juhus“. Kui ta 1969. aastal abiellus ja isaks sai, tahtis ta väga käituda nagu õige perepea, aga miski kiskus teda ringi rändama. Shepard tundis endas „vastast minu kujuteldavale minale ... *Kedagi ahnet, kes polnud kunagi rahul, ihaldas alati midagi „enamat“, mida teistsugust, midagi muud, midagi, mis on kuskil mujal.*“

Samuti esindavad Austin ja Lee kahte arhetüüpi – esimene neist korralik pereinimene, teine alkohoolikust rändur, nagu vendade isagi. Muuseas, kui eespool oli juttu alkohoolikust isakujust kui läbivast motiivist Shepardi loomingus, mis tulenes tõigast, et alkoholism oli kulgenud mööda Shepardite suguvõsa mitmeid põlvkondi, siis see haigus ei jätnud tabamata ka näitekirjanikku ennast. Sam Shepard võitles alkoholisõltuvusega aastaid, enne kui ravile läks, taibates, et jätkab oma isa käitumismustreid, kuigi „*vandus, et ei muutu kunagi temasarnaseks*“.

Shepard vihkas oma näidenditele lõpu kirjutamist ning leidis, et kõikehõlmavat lahendust pakkuda on „*odav trikk*“¹². Vendade vastasseisu pidas ta aga põhimõtteliselt lahendamatuks – vajadus turvalisuse ja kogukonna järele ei saa tappa ürgset kihelust naasta looduse rüppe, olla täiesti vaba ja sõltumatu, metsik kaksik omakorda ei suuda saavutada võitu oma konformse kaaslase üle. Enamik inimesi küll kaldub ühele või teisele poole, kuid ei saavuta seal kunagi täielikku rahulolu, sest mida rohkem üks pool sööb, seda enam teine nälgib. Kahe tungi vahel tasakaalu leidmine on aga peaaegu võimatu ning näiline balanss on tegelikult vaid patiseis. Tema arusaama kohaselt ei saa inimene kunagi leida sisimas harmooniat, vaid on mõistetud jääma alatiseks lõhestatuna kahe äärmuse vahele, sest kas hunt saab söönuks või lambad jäävad terveks, aga mõlemat korraga ei saa.

¹² Sam Shepard Amy Lippmanile antud intervjuus „Rhythm & Truths: An Interview With Sam Shepard“ American Theatre'i leheküljel, 01.04.1984.

TÖÖRÜHM

LAVASTUSJUHT **Mart Saar**

TEHNIKAJUHT **Villu Jõgi**

ETENDUSTEENISTUSE JUHT **Marti Tärn**

DEKORATSIOONID **Pärtel Tall, Helen Elbrecht,
Madis Karbe, Roman Kuznetsov, Airi Look,
Eva-Leena Mikson, Joosep Miikael Niitvägi,
Grete Saluste, Rene Vernik**

KOSTÜÜMID **Moonika Lausvee, Jaana Leib,
Evi Lidenburg, Airiin Saar, Tiina Uibo, Sirje Kiil,
Deevy Pukk**

HELI **Karl Erik Laas, Aleksandra Koel-Tsupsman,
Tom Tristan Kidron, Rudolf Paul Korp,
Arbo Maran, Indrek Tiisel**

VALGUS **Emil Kallas, Fredi Karu, Chris Kirsimäe,
Kris-Kervin Mölder, Margus Sepman,
Elerin Tõnne**

VIDEO **Tom Tristan Kidron**

REKVISIIT **Terje Kessel-Otsa, Margus Mänd,
Liisa Tetsmann, Johanna-Elisabeth Tärno**

GRIMM **Anu Konze, Heldi Aun-Trepp, Enda Karimõisa,
Annifrid Muda, Marika Paesalu**

RIIETAJAD JA KOSTÜÜMIDE HOOLDAJAD
**Anneli Kõrvel, Önne Meronen, Maris Mihašova,
Küllli Pavelson, Eha Vetevoog**

LAVA **Jasper Roost, Ilmar Aru, Taavet Borovkov,
Marek Ivanov, Rein Jurna, Jaak Kaljurand,
Jaan Kaljurand, Janek Koldekivi, Jarko Rahnel,
Ando Tammsaar, Joosep Elias Tani, Ingvar Uski**

TEATRI PEANÄITEJUHT **Uku Uusberg**
TEATRI DIREKTOR **Mihkel Kübar**

TALLINNA LINNATEATRI TOETAJAD JA KOOSTÖÖPARTNERID

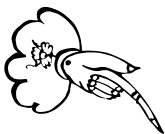
Tallinna Kultuuri- ja Spordiamet
Kultuuriministeerium
Eesti Kultuurkapital

HOOAJA PEATOETAJA Utilitas

**SUURTOETAJAD Espak, Nordecon,
Premia Tallinna Külkhoone, Synlab**

**TOETAJAD ABC Motors, Advokaadibüroo COBALT,
BABÉ, Dr. Hauschka, Euronics,
Igepa, Medicum, MyFitness, Pariisi Vesi,
OÜ Pro Beauté, Ühisteenused**

**PUBLIKUT KOSTITAVAD Paulig, Fazer Eesti,
Marmiton, Reval Kondiiter**

LEIDA RAMMO LINNATEATRI FOND

**Eesti Rahvuskultuuri Fondi juures tegutseva
Leida Rammo Linnateatri fondi eesmärgiks on
toetada Tallinna Linnateatrit ning tunnustada
teatri loomingulist kollektiivi.**

ANNETUSI SAAB TEHA:

SAAJA: Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fond

PANK: EE672200221001101347 SWEDBANK

SELGITUS: Annetus Leida Rammo Linnateatri fondi

Tallinna Linnateater

Lai 23, Tallinn 10133

linnateater.ee

facebook.com/linnateater

instagram.com/linnateater